

дел.бр. 134/2023
22.12.2023.

Министарство културе Републике Србије
Влајковићева 3, 11000 Београд

Потпредседник Владе и министар културе
Маја Гојковић

Сектор за заштиту културног наслеђа и дигитализацију
Данијела Ванушић, в.д. помоћника министра

Предмет: Иницијатива за ревизију *Одлуке о пресјанку важења одлуке о утврђивању Београдској сајма у Београду за сјоменик културе*, Влада РС 05 број 110-3532_2005-16 од 22.01.2009, Сл. Гласник РС број 5_2009.

Поштована,

Обраћамо Вам се са иницијативом за ревизију *Одлуке о пресјанку важења одлуке о утврђивању Београдској сајма у Београду за сјоменик културе* (Влада РС 05 број 110-3532_2005-16 од 22.01.2009, "Сл. Гласник РС" број 5_2009), којом је укинута *Одлука о утврђивању Београдској сајма у Београду за сјоменик културе* (Влада РС 05 број 633-5959_2008 од 15.01.2009, "Сл. Гласник РС" број 4_2009), и укинута правна заштита са културног добра комплекса Београдског сајма, да би накнадно *Одлуком о утврђивању Хале 1 Београдској сајма за сјоменик културе* (Влада РС 05 број 633-900_2009 од 19.02.2009, Сл. Гласник РС број 16_2009) само објекат Хале 1 Београдског сајма био утврђен за културно добро, без дефинисања уже и шире зоне заштите културног добра.

Делећи изузетну забринутост и узнемиреност јавности поводом написа у медијима о потенцијалном рушењу објеката у комплесу Београдског сајма, а које су додатно појачане иступањима највиших државних и градских званичника, као и ставкама *Генералној урбанисјичкој илана Београда до 2041.* изложеним на раном јавном увиду јуна 2022. године, те предлогом *Урбанисјичкој пројекта за делове к.й. 10652/2, 10652/6, 11114/1, 11127/1, 11121/42, 11121/45 и 11123/26 КО Савски венац*, апелујемо на Министарство да преиспита горе наведене, а по нашем мишљењу изузетно проблематичне одлуке, којима је комплекс Београдског сајма у року од једног месеца добио, а затим изгубио статус културног добра почетком 2009. године. Додатно забрињава чињеница да од проглашења Хале 1 за културно добро није урађена ни категоризација културног

добра, иако је већ из текста *Одлуке о ујврђивању Хале 1 Београдског сајма за споменик културе* јасно да је реч о споменику културе који је по својим техничким и технолошким карактеристикама јединствен у свету, представља прекретницу у архитектури и грађевинарству Србије и Југославије, те заслужује да буде категорисан као културно добро од изузетног значаја.

Подсетићемо да је реч о преднапрегнутој куполи инжењера Бранка Жежеља, академика и професора универзитета, која и данас држи светски рекорд као купола са највећим распонем (97/107м), а која је грађена технологијом преднапрезања. Хала 1 је значајна и са аспекта примене технологије префабрикације, те специфичне монтаже префабрикованих елемената, са чијом је изградњом технологија префабрикације омасовљена у нашем грађевинарству, што је последично довело до револуционарних помака у домаћој архитектури, а због чега је она данас глобално позната и препозната као једна од референтних тачака за модерни покрет у архитектури. О томе сведочи и податак да је Београдски сајам, грађен по идејном пројекту архитектке Милорада Пантовића, академика и професора универзитета, био један од подухвата који је био изложен на парадигматичној изложби *Ка конкретнијој ујвоији: архитектура Југославије, 1948-1980* у Њујорку у Музеју модерне уметности током 2018. и 2019. године, као и на бројним другим изложбама које се баве овим грађевинским фондом. Овај незаобилазни репер конструкторства Србије и Југославије, данас се већ интерпретира и као градитељска баштина човечанства. Читав комплекс Београдског сајма а нарочито преднапрегнуте куполе, представљају и један од пионирских огледних пројеката финансирања на слабо носивом тлу београдског приобаља, а у освит масовне изградње садржаја на подручју данашњег Новог Београда. С тим у вези, необично је да овако значајно културно добро буде заштићено као усамљени објекат, изузет из остатка комплекса, чијих осталих 12 хала и пасарела чине једнако важан грађени контекст Хале 1. Наглашавамо и да Хале 2А и 2Б и Хала 3, такође, имају изузетну архитектонску, техничку и технолошку вредност као изванредни домаћи примери тананих љускастих армирано-бетонских и преднапрегнутих конструкција, које су обориле релевантне рекорде у тренутку изградње и иновирале респектабилна поља конструкторства љускастих купола, у оквиру којег су конципиране и изведене.

Куполе Хала 2А и 2Б инжењера академика Милана Крстића су две спојене армирано-бетонске љуске у облику хиперболичког параболоида, које се ослањају на преднапрегнуте ивичне носаче, а они на по 4 стуба у угловима, на квадратној основи димензија 48х48м, што је у том тренутку највећи распон Емона купола у свету. Конструкција крова је пројектована према систему Емона (Aimont), уобичајеног максималног распона до 12х12м. Пре Београдског сајма овакве љуске су направљене као својеврсни оглед у нешто већим димензијама (29х29м) у индустријском комплексу „Вискоза“ у Лозници. Значај конструктивних решења Хала 2А и 2Б је светских размера, јер је Милан Крстић унапредио дотадашња сазнања о граничним вредностима избочавања љуски и дошао до закључака да се сигурност преднапрезањем бар удвостручује.

Купола Хале 3 инжењера академика Милана Крстића је такође јединствени подухват и оригинално архитектонско и конструктивно решење у облику сфере пречника 100 метара, пресечене са две вертикалне равни на растојању од 48 метара. Армирано-бетонска љуска је укљештена у ивичне носаче и преднапрегнута у зони ослањања на исте: у попречном правцу силе прихватају коси стубови и преносе до тла, док су у подужном правцу постављени вертикални стубови испод лучног ивичног носача. Ивични елементи представљају статички систем континуалних носача преко 9 поља у подужном правцу, и континуалних носача преко 8 поља у попречном правцу. Изградња је

захтевала формирање челичних затега у плочи за пријем хоризонталних сила у ослонцима наспрамних косих стубова на тлу.

Поред иновативне употребе бетонских конструкција, на овим објектима су међу првима употребљене алуминијумске структуралне фасаде, које су омогућавале формирање великих стаклених површина. Након изградње ових хала, тада примењене нове и иновирание технологије грађења улазе у редовну праксу широм Србије и Југославије, као и на иностраним градилиштима домаћих фирми.

Имајући у виду све наведено, као струковна удружења и удружења цивилног друштва, захтевамо хитну реакцију надлежних институција, те измену решења о утврђивању Хале 1 за споменик културе и проширење граница овог културног добра. Одлуку је потребно одмах ревидирати, те правно заштитити комплекс према образложењу из овог дописа.

Спремни смо да се укључимо у читав процес и помогнемо изради Елабората који претходи Одлуци, као и да подржимо сваки позитиван институционални помак у процесу очувања нашег вредног савременог архитектонског стваралаштва препознатог на светском нивоу.

Срдачно,

Тања Дамљановић Конли,
Председница
Докомомо Србија

Катарина Максимов,
Председница
Друштво конзерватора Србије

Весна Марјановић,
Генерална секретарка
Европа Ностра Србија

DOCOMOMO Srbija
Друштво архитеката Београда
адреса Кнеза Милоша 7/III,
Београд, Србија
телефон +381 11 3230059
факс +381 11 3239754
web www.docomomo-serbia.org
e-mail info@docomomo-serbia.org

Друштво конзерватора Србије
Радослава Грујића 11
11118 Београд, Србија, ПAK: 122710
+381 11 2454 786
+381 11 3441 430
www.dks.org.rs
office@dks.org.rs

Европа Ностра Србија
Цара Уроша 18 , Стари Град - Nova iskra
Workspace - Београд, Србија
+381 63 654425
www.evropanostrasrbija.org
info@evropanostrasrbija.org

